

NOVI NAJDBI V SLOVENSKI FAVNI METULJEV (LEPIDOPTERA)

Radovan ŠTANTA

Miren 163, SI - 5291 Miren, e-mail: radovan.stanta@siol.net

Abstract – TWO NEW RECORDS IN THE SLOVENIAN LEPIDOPTERA FAUNA

In West Slovenia two new Lepidoptera species in the Slovenian fauna were verified: *Acanthopsyche ecksteini* Lederer, 1855 (Psychidae) and *Paralipsa gularis* Zeller, 1877 (Pyralidae). *A. ecksteini* was found near Opatje selo on Goriški Kras, in a small dry and hot calcareous grassland and shrubbery area. Several larvae in cases were observed in the beginning of September 2006, feeding on *Satureja montana* L., *Genista germanica* L. and *Dorycnium germanicum* (G.) R. During the emergence of the adults in April 2007 we noticed that female pheromone attracts also the males of a relative species *Acanthopsyche zelleri* Mann, 1855 for a short time. One male specimen of *P. gularis* was found in Miren, Vipava valley, on June 4, 1995.

KEY WORDS: Lepidoptera, Psychidae, Pyralidae, fauna, Slovenia, new records

Izveček – V zahodni Sloveniji smo našli dve novi vrsti v slovenski favni metuljev: *Acanthopsyche ecksteini* Lederer, 1855 (Psychidae) in *Paralipsa gularis* Zeller, 1877 (Pyralidae). *A. ecksteini* je bila najdena v bližini Opatjega sela na Goriškem Krasu, na majhnem suhem in vročem območju travišč in grmovja. Več ličink v vrečkah smo opazovali v začetku septembra 2006 pri hranjenju z rastlinami *Satureja montana* L., *Genista germanica* L. in *Dorycnium germanicum* (G.) R. Med izleganjem odraslih osebkov aprila 1. 2007 smo opazili, da samičin feromon nekaj časa privlači tudi samce sorodne vrste *Acanthopsyche zelleri* Mann, 1855. Samec vrste *P. gularis* je bil najden v Mirnu v Vipavski dolini 4. junija 1995.

KLJUČNE BESEDE: Lepidoptera, Psychidae, Pyralidae, favna, Slovenija, nove najdbe

Po objavi rdečega seznama metuljev Slovenije (Carnelutti, 1992a, 1992b) se je preučevanje metuljev pri nas precej razmahnilo. Lahko bi rekli, da je to temeljno

delo spodbudilo številne, predvsem ljubiteljske entomologe, da so začeli nove in zanimive najdbe tudi objavljati. V začetku so prispevki obravnavali predvsem »velike metulje« (Macrolepidoptera), v zadnjem času pa se pojavlja vedno več objav tudi o »malih metuljih« (Microlepidoptera) (Habeler in Gomboc, 2005; Lesar in Habeler, 2005), za katere pa neko temeljno, zbirno delo za Slovenijo še manjka. S predstavnikom iz družine Pyralidae posega na področje malih metuljev tudi ta prispevek. Vrečkarji (Psychidae) pa se pri tej delno umetni delitvi pojavljajo enkrat na strani velikih metuljev, drugič med malimi.

Novi najdbi med slovenskimi vrečkarji je botrovalo dobro poznavanje biologije vrste. Ustrezni biotopi s hranilnimi rastlinami vrste so bili večkrat pregledani, in to v obdobju, ko se gosenica z vrečko prehranjuje, saj je takrat tudi najlažje opazna. Ko enkrat razpolagamo z osebki, je potrditev prisotnosti ali razširjenosti vrste še lažja z neoplojeno samičko, ki jo izpostavimo v času izletavanja samčkov. Novi najdbi iz družine Pyralidae pa je, kot že večkrat, botrovala sreča ali naključje, saj je bil osebek najden na svetlobni pasti sredi naselja.

Opisani primerki so shranjeni v avtorjevi zbirki.

Acanthopsyche ecksteini Lederer, 1855 (Psychidae)

Opatje selo 2. 4. 2007 ex larva 2. 9. 2006, 250m, UTM: UL98, 1 ♀.

Opatje selo 7. 4. 2007 ex larva 2. 9. 2006, 250m, UTM: UL98, 1 ♀.

Opatje selo 9. 4. 2007 ex larva 2. 9. 2006, 250m, UTM: UL98, 2 ♂.

Opatje selo 6. 4. 2007, 250 m, UTM: UL98, 3 ♂.

Vrsta je razširjena na vzhodnem Balkanu, v Ukrajini, Panonski nižini in pod jugovzhodnimi Alpami (Fauna Europaea Web Service, 2004). V naši neposredni bližini so znana nahajališča v Italiji na pobočjih Krasa nad Tržičem (Monfalcone) (Pinker, 1965; Parenzan in Porcelli 2005-2006) in San Quirino pri Pordenonu (Huemmer in Morandini, 2006).

V članku Š. Michielija iz leta 1978 je med značilnimi zastopniki vrečkarjev na jugu Slovenije naveden tudi *A. ecksteini*. Fotografiran je en samček in po ena vrečka samčka in samičke. Iz etiket na fotografiji se ne da razbrati najdišča. Ker Carnelutti (1992a in 1992b) vrste za Slovenijo ne omenja, smo najdbe preverili v Michielijevi zbirki v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. Vsi primerki v zbirki so iz leta 1968 in so označeni z Monfalcone, Italija.

V Sloveniji smo vrsto našli pri Opatjem selu na severozahodnem delu Goriškega Krasa. 2. in 9. septembra 2006 smo opazovali okrog 20 vrečk z ličinkami pri hranjenju na *Satureja montana* L., *Genista germanica* L. in *Dorycnium germanicum* (G.) R.

Vrečke, ene najdaljših v naši favni vrečkarjev, so bile ob najdbi v septembru v glavnem že oblikovane do končne velikosti (od 40 do 50mm). Po zunanji strani so obdane s travnimi stebelci, ki vsa ležijo vzdolžno. Pri samičkah so stebelca daljša in na koncu približno enako dolga, pri samčkih so precej krajša in različnih dolžin. Zastopanost spolov opazovanih vrečk je bila približno enaka. Vrsta prezimi na stopnji ličinke in se po krajši dejavnosti zabubi zgodaj spomladi. Odrasli osebki se izle-

gajo v aprilu in maju. Samčki se večinoma izlegajo v prvih popoldanskih urah in so takrat tudi najbolj dejavni. Opazili smo, da spolni feromoni samičk za kratek čas privabljajo tudi samčke sorodne vrste *Acanthopsyche zelleri* Mann, 1855.

A. ecksteini smo opazovali na suhem submediteranskem travišču in v toploljubnem grmišču, vendar je znano območje zelo majhno in močno ogroženo zaradi zaraščanja.

Omenjeno območje je del posebnega varstvenega območja Kras SI5000023 po direktivi o pticah in potencialno posebno ohranitveno območje Kras SI3000276 po direktivi o habitatih, opredeljeno v Naturi 2000 (Uradni list, 2004). Zato pozivamo pristojne institucije, da obstoječe stanje habitata tudi v praksi ohranijo, saj zaraščanje z rujem (*Cotinus coggygria*), rešeljiko (*Prunus mahaleb*) in malim jesenom (*Fraxinus ornus*) hitro napreduje. Predlagamo tudi, da se vrsto uvrsti na seznam slovenskih zavarovanih vrst.

Sl. 1: *Acanthopsyche ecksteini* – vrečka z ličinko pri hranjenju na *Satureja montana*.

Sl. 2: *Acanthopsyche ecksteini* med parjenjem.

Paralipsa gularis Zeller, 1877 (Pyralidae)

Miren 4. 6. 1995, 50m, UTM: UL98, 1 ♂.

Metulja smo našli v Mirnu, na jugozahodu Vipavske doline, priletel je na svetlobno past. Vrsta je splošno razširjena v jugovzhodni Aziji, od koder tudi verjetno izvira. V Evropo, Severno Ameriko in Avstralijo je bila prinesena. V Evropi je sorazmerno redka in se pojavlja v širši okolici glavnih pristanišč in transportnih poti (Parenti, 2000). V odvisnosti od temperature se lahko pojavlja v več generacijah (Slamka, 1997). Mrzle zime srednje in severne Evrope lahko preživi le v ogrevanih prostorih. Za odrasle osebkje je značilen spolni dimorfizem. Gosenice se prehranjujejo z uskladiščenimi orehi, suhim sadjem in tudi semeni stročnic in žit.

Sl. 3: *Paralipsa gularis* – samček.

Viri

- Carnelutti, J.**, 1992a: Rdeči seznam ogroženih metuljev (Macrolepidoptera) v Sloveniji. *Varstvo narave* 17: 61-104.
- Carnelutti, J.**, 1992b: Popravki/errata. *Varstvo narave* 18: 189-190.
- Fauna Europaea Web Service**, 2004: Fauna Europaea version 1.1, <http://www.faunaeur.org>.
- Habeler, H., Gomboc, S.**, 2005: Bemerkenswerte Schmetterlingsfunde aus Slowenien mit Erstnachweisen. *Acta entomologica Slovenica*, 13(1): 29-52.
- Huemer, P., Morandini, C.**, 2006: Wetland Habitats in Friuli Venezia Giulia: Relict Areas of Biodiversity for Lepidoptera. *Gortania*, Atti del Museo Friulano di Storia Naturale, 27: 137-226.
- Lesar, T., Habeler, H.**, 2005: Beitrag zur Kenntnis der Kleinschmetterlingen (Microlepidoptera) von Štajersko und Koroško in Slowenien.- *Natura Sloveniae* 7 (2): 3-127.
- Michieli, Š.**, 1978: Raziskave metuljev jugovzhodnega alpskega in predalpskega prostora. *Proteus*, 40 (9-10): 324-336.
- Parenti, U.**, 2000: A Guide to the Microlepidoptera of Europe, Guide I, Museo Regionale di Scienze Naturali Torino, 426 s.
- Parenzan, P. & Porcelli F.** 2005-2006: I Macrolepidotteri Italiani, Fauna Lepidopterum Italiae (Macrolepidoptera). *Phytophaga (rivista di entomologia e acarologia mediterranea, Palermo*, 15: 5-393.
- Pinker, R.**, 1965: Erinnerung an eine Frühjahrsfahrt nach Istrien. *Zeitschrift der Wiener Entomologischen Gesellschaft*, 50: 222-225.
- Slamka, F.**, 1997: Die zünslerartigen (Pyraloidea) Mitteleuropas. 2. Auflage. František Slamka, Bratislava, 112 s.
- Uradni list RS**, 2002: Pravidnik o uvrstitvi ogroženih rastlinskih in živalskih vrst v rdeči seznam. *Uradni list RS* št. 82/2002, Ljubljana: 8893-8975.
- Uradni list RS**, 2004: Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. *Uradni list RS*, št. 46/2004, Ljubljana: 5963-6016.
- Uradni list RS**, 2004: Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). *Uradni list RS*, št. 49/2004, Ljubljana: 6409-6480.
- Uradni list RS**, 2004: Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). *Uradni list RS*, št. 110/2004, Ljubljana: 13057-13110.

Prejeto / Received: 21. 2. 2008